

Nr 3.

Ankom till Riksdagens kansli den 3 mars 1911 kl. 1 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 rörande herr Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa grundsatsers tillämpande af rikets ämbets- och tjänstemän i deras tjänsteutöfning.

I motion nr 286 inom Andra kammaren har herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida genom cirkulär borde för rikets samtliga ämbets- och tjänstemän tillkännagifvas, att det är deras plikt att i sin tjänsteutöfning främst söka tillgodose rättvisa och billighet, samt att de böra till vederbörande anmäla sina iakttagelser i tjänsteutöfningen af brister i författningarna och önskemål inom de verksamhetsområden, som deras tjänster omfatta.

Till stöd för denna sin hemställan har motionären anfört följande:

»Uti motion nr 200 inom Andra kammaren vid 1910 års riksdag ifrågasattes bland annat en reform af den administrativa makten i syfte, att den må bygga på folklig grund och vinna förutsättningar att kunna verka med insikt i samhällsfrågorna och intresse för de sociala missförhållandenas undanröjande.

Detta kan säkerligen ej slutgiltigt ske annat än genom en om-
daning af samhällsskicket och människorna. Åtskilligt bör dock med god vilja kunna redan under nuvarande förhållanden åstadkommas.

Sålunda skulle det säkerligen alltid afkasta åtskilligt godt, om Kungl. Maj:t för en gångs skull ville rikta samma maning till rikets

samtliga ämbetsmän, som pastor N. J. Velinder i magistratspredikan den 2 januari 1911 riktade till hufvudstadens magistrat genom en utläggning af ingångsspråket: »bokstafven dödar, anden gör lefvande».

Nu är det i allmänhet så, tror jag, att den mekaniska, formella behandlingen af ärendena förkväver det mänskliga innehållet. Vi glömma att i vår ämbetsgärning gäller det framförallt att främja rättvisan och hjälpa dem, som äro betryckta. Afgörandena i ämbetsverken ske alltför mycket efter skrifna eller oskrifna formulär. Människorna äro endast nummer, som man kan handskas med hur som helst. Däraf har också blifvit en följd, att formell skarpsinnighet uppskattas i ämbetsmannavärlden mycket mer än bekymmer för att resultatet måtte bli gagnande och rättvisa, ja man kan till och med säga, att det förra ökar och det senare minskar befordringsutsikterna.

Med detta sammanhänger en annan iakttagelse. Äfven i de fall, att ämbetsmän i sin praktik få ögonen öppna för verkliga brister i författningar eller sättet för deras tillämpning, tåga vi merendels och låta det gå hur galet som helst. Någon framställning om rättelse i vederbörlig ordning sker mycket sällan och är det någon, som tycker att det är för mycket på tok, vänder han sig någon gång, vanligen under tysthetslöfte, till någon riksdagsman, ty andra vägar finnas ej. Det anses nämligen inom ämbetsverken, att en ämbetsman företrädesvis har att tillämpa författningarna sådana de äro utan att resonera. Om särskildt en underordnad tjänsteman, som vanligen står mer i kontakt med det verkliga lifvet än den öfverordnade, skulle tillåta sig hos sina förmän ifrågasätta förbättringar i författningarna och verkets funktioner, skulle detta oftast upptas såsom obehörig viktighet eller rent af framfusighet och vålla den framträdande obehag och kanske minskade befordringsutsikter.

Det rätta vore väl, att alla ämbets- och tjänstemän ansågos hafva både rätt och framförallt förpliktelse att gifva akt på alla i lifvet och författningarna framträdande sakliga brister, som möta dem i deras tjänsteutföring, samt att anmäla sina iakttagelser till öfverordnade för rättelse. Ett tillkännagifvande härom från högsta ort ej blott genom införande i författningssamlingen utan tillståndt hvarje ämbets- och tjänsteman personligen är obestriddligen i hög grad behöfligt och skulle med all sannolikhet verka välgörande. För att öfverordnade ej skola undertrycka anmälningar i angifvet afseende, borde stadgas, att dylika framställningar alltid skola insändas äfven till Kungl. Maj:t, där ett ganska nyttigt material till förbättringar på detta sätt kunde samlas.»

De syftemål motionären vill vinna genom de i motionen föreslagna åtgärderna äro beaktansvärda, och det torde knappt finnas någon, som ej skulle önska se dem förverkligade. Eller hvem skulle icke finna det högeligen önskvärdt, att rikets alla ämbets- och tjänstemän, ja, rikets samtliga inbyggare, städse iakttoge hvad plikt, rättvisa och billighet fordrar. Och hvem skulle jämväl ej önska, att brister, som förekomma i lagar och författningar liksom i allt mänskligt verk, kunde skyndsamt och fullständigt blifva afhjälpta. Så långt torde alla kunna vara eniga, men knappast längre. Ty så snart det gäller att finna det bästa sättet för genomförande af en reform, eller då andra personers handlingar skola bedömas, då börja divergenserna. Och om visserligen en del brister i lagstiftningen eller vissa utslag af vrängsinne och egennyttas hos enskilda personer kunna vara uppenbara för hvar och en, så gifves det å andra sidan en mängd fall, där meningarna äro mycket delade om hvad som verkligen är en brist eller ej, hvad som kan anses vara rätt och billigt, eller hvad som kan hänföras till påtaglig orättvisa och obillighet.

Och orsakerna härtill äro ej svåra att finna. Vi behöfva blott erinra oss det allbekanta faktum, som är uttryckt i ordstäfvet »så många hufvuden så många sinnen» för att finna en af grundorsakerna till att hvad som för den ene ter sig på ett sätt framstår för den andre på ett helt annat sätt. Därmed sammanhänger också, att hvarje sak bedömes efter hvars och ens olika synpunkt, eller med andra ord efter den måttstock, som för tillfället pålägges, och det är helt naturligt, att det knappt kan vara annorlunda. Hvad som den ene därför t. ex. anser vara sträng pliktuppfyllelse, uppfattas måhända af andra som pedanteri eller t. o. m. som kitslighet.

I regeln finnes väl knappt någon ämbets- och tjänsteman i vårt land, som icke anser iakttagande af rättvisa och billighet i sin tjänsteutöfning såsom ett axiom. Ett cirkulär, sådant som motionären föreslår, och som ej vore föranledt af något påtagligt tjänstefel, skulle därför uppfattas af dem det träffade som en förolämpning.

Då motionären anför orden »bokstafven dödar, anden gör lefvande», syftar han tydligen på, att mycken formalism finnes till, som gör, att mången gång det, som är rätt och billigt, får stå tillbaka för den formella, den strängt juridiska rätten. Detta torde nog tyvärr vara en sanning, och hvarhelst eller närhelst en sådan formalism kan aflägnas, bör sådant naturligtvis ske. Men svårligen går detta på en gång eller genom de medel motionären föreslår. Eller huru skulle det gå, om hvar och en ämbets- eller tjänsteman finge tolka gifna lagar och före-

skrifter efter sin särskilda uppfattning, eller i sin tjänsteutöfning kunde få eftergifva litet här och litet där på hvad som enligt gällande stadgar ålåge honom såsom en plikt?

Äfven då det gäller att aflägsna de brister, som förekomma i vår lagstiftning, synes motionärens förslag knappt vara att tillråda. Eller hvart skulle ett sådant stadgande leda, att hvarje ämbets- och tjänsteman skulle hafva ej blott rätt utan jämväl förpliktelse att till Kungl. Maj:t insända anmälan om alla brister, verkliga eller förmenta, som han funnit eller trott sig hafva funnit i gällande lagar och författningar? Med de många skiftande uppfattningar om hvad som vore verkliga brister, skulle det säkerligen blifva öfverflöd på anmälningar af sådana och väl äfven förslag till deras afhjälpande. Ty enligt motionen skulle ju äfven önskemålen inom hvars och ens verksamhetsområde kunna insändas. Och huru Kungl. Maj:t skulle kunna komma till rätta med alla dessa anmärkningar och förslag, hvilka ofta helt säkert skulle komma att gå stick i stäf mot hvarandra, är ej lätt att inse.

Om också under närvarande förhållanden stora och viktiga reformfrågor stundom allt för länge måste vänta på sin lösning, torde likväl ej kunna förnekas, att brister i lagstiftningen äfven nu framdragas och afhjälpas i ej så ringa mängd utan sådana åtgärder, som af motionären förordas. Därpå är just vårt riksdagsarbete ett talande bevis.

Med erkännande af det beaktansvärda i motionens syfte: främjande af rättvisa och billighet i all vår gärning samt medkänsla och barmhärtighet mot de fattiga och betryckta, har utskottet likväl ej kunnat finna motionärens förslag leda till detta syftes ernående, hvarför utskottet hemställer,

att förevarande motion ej må till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1911.

Å utskottets vägnar:

A. J. HAGSTRÖM.
